

ჰომონაციონალიზმი თუ ჰომოსექსუალობის პროპაგანდა?

17 მაისის გეოპოლიტიკური ანალიზი

ანა რეხვიაშვილი

აბსტრაქტი

ეს სტატია 2013 წლის 17 მაისს, ჰომოფობიასა და ტრანსფობიასთან ბრძოლის დღეს თბილისში განვითარებულ მოვლენებს შეისწავლის ტრანსნაციონალური ფემინისტური პერსპექტივიდან. ის ტრადიციების დაცვისა და ლგბტ უფლებების დისკურსების ტრანსნაციონალურ ასპექტებს ანალიზებს, და აჩვენებს, რომ 17 მაისის მშვიდობიანი დემონსტრაციის წინააღმდეგ აგორებული ძალადობრივი ტალღის გასაგებად, პირველ რიგში ტრადიციული ღირებულებებისა და სექსუალური დემოკრატიის დისკურსების იმპერიალისტური და გეოპოლიტიკური მნიშვნელობა უნდა გავიაზროთ. ამისათვის, სტატიის პირველ ნაწილში სექსუალობისა და ნაციონალიზმის ურთიერთკავშირს განვიხილავ. ამ ნაწილში, განსაკუთრებულ ყურადღებას ვუთმობ ჰომონაციონალიზმის ცნებას. ჰომონაციონალიზმი, ერთი მხრივ, სექსუალური თავისუფლებების დაცვას სახელმწიფოს ეფექტურობის გასაზომად იყენებს, მეორე მხრივ კი სექსუალური თავისუფლებისათვის მებრძოლი ჯგუფების პოლიტიკასა და სტრატეგიას განსაზღვრავს მსოფლიოს სხვადასხვა წერტილში. სტატიის მეორე ნაწილში, ტრადიციების დაცვისა და ანტი-ლგბტ დისკურსების მსგავს იმპერიალისტურ საფუძვლებს ვაანალიზებ. განსაკუთრებულ ყურადღებას კი რუსეთის, საქართველოს ისტორიული დამპყრობლის როლის ანალიზს ვუთმობ ტრადიციონალისტური დისკურსების მხარდაჭერასა და გაძლიერებაში მის ყოფილ თუ დღევანდელ კოლონიებში. ტრადიციონალისტთა და სექსუალური დემოკრატიის დისკურსების საქართველოს მაგალითზე განხილვით სტატია წარმოაჩენს, რომ სექსუალური პოლიტიკის ტრანსნაციონალური ასპექტების ანალიზი ჰომოფობიურ და ლგბტ-მხარდამჭერ დისკურსებს შორის კონფლიქტის გასაგებად აუცილებელია.

საკვანძო სიტყვები: ჰომონაციონალიზმი, ტრადიციონალიზმი, რუსეთი, ლგბტ უფლებები, პრაიდი, იმპერიალიზმი, გვი ინტერნეიშენალი, ტრანსნაციონალიზმი

2013 წლის 17 მაისის კონტრაქციის მასშტაბსა და ძალადობრივ ხასიათს, მხოლოდ საქართველოში არსებული ჰომოფობიური განწყობებით ვერ ავხსნით. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში ჰომოფობიური განწყობების ხარისხი შემამოთებლად მაღალია, მათი მობილიზება და კონკრეტული აქციის (და კონკრეტული ადამიანების) წინააღმდეგ მიმართვა სწორედ 2013 წლის 17 მაისს მოხდა. მანამდე ჰომოფობიურ კამპანიასა და აგრესიას მსგავსი მასობრივი ხასიათი არასოდეს ჰქონია, მიუხედავად იმისა, რომ ქართული ლგბტ აქტივიზმი 2013 წლისთვის უკვე რამდენიმე წელს ითვლიდა.

ჰომოფობიის ცნების, როგორც კულტურის ერთგვარი ბუნებრივი კუთვნილების გააზრება თავისთავად საკმაოდ პრობლემურია. როგორც მურეი (2009, 2) აღნიშნავს, ჰომოფობია არა ბუნებრივი, არამედ სოციალურად წარმოებული ფენომენია და მისი სხვადასხვა ფორმის, გამოხატვის მეთოდებისა და შინაარსის გასაგებად “ისტორიული, სოციალური, პოლიტიკური და ეკონომიკური პროცესების¹” ანალიზია საჭირო. და თუ ჰომოფობიას, ამგვარად, სოციალურად წარმოებულ ფენომენად გავიზრებთ, რომელიც ფორმასა და შინაარსს მრავალი ფაქტორის გათვალისწინებით იცვლის, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ 2013 წლის 17 მაისის მოვლენები საქართველოში, კულტურაში არსებული ბუნებრივი ჰომოფობიის გამოხატულება კი არ იყო (მიუხედავად იმისა, რომ მის არსებობას არ უარყვოვ), არამედ ამ ჰომოფობიის წარმოების და მისთვის ფორმის და შინაარსის მიცემის კულმინაციური მომენტი. 17 მაისს ლგბტ უფლებებისთვის ბრძოლა ქართული ეროვნული ღირებულებების პირდაპირ და ძირითად წინააღმდეგობად და დასავლური გარყვნილების ქართველი ხალხისთვის თავსმოხვევის მცდელობად განისაზღვრა. მიუხედავად იმისა, რომ ქართულ მედიასა თუ კულტურულ სივრცეებში მსგავსი დისკურსი 90-იანი წლებიდან არსებობდა (აღდგომელაშვილი 2012), 17 მაისმა, ამ დისკურსს მანამდე არნახული ხილვადობა შესძინა, ნათლად და მკაფიოდ განმარტა და პოპულარულ ცნობიერებაში საბოლოოდ გაამყარა.

თუ 17 მაისს საქართველოში ჰომოფობიური დისკურსის შინაარსის განმსაზღვრელ (და/ან განმამტკიცებელ) თარიღად დავინახავთ, რა ფაქტორები უნდა გავანალიზოთ იმისთვის, რომ გავიგოთ, თუ რატომ გახდა ქართული ეროვნული პროექტისთვის ჰომოფობიის გაძლიერება და ლგბტ უფლებების წინააღმდეგ ბრძოლა ეროვნულობის გადარჩენის ცენტრალური კომპონენტი? ცხადია, რამდენიმეგვერდიანი მიმოხილვა ამ კითხვაზე ამომწურავ პასუხს ვერ გაცემს. ამ სტატიას საკმარისი სივრცე არ აქვს ქართული ეროვნული პროექტის და სხვადასხვა პერიოდში მისი სექსუალობასთან მიმართების სახეცვლილებების ისტორიული ანალიზისთვის. თუმცა, ვფიქრობ კითხვაზე ნაწილობრივი პასუხის გაცემაში ქართული ჰომოფობიური დისკურსის ორი

1. ნაშრომში გამოყენებული ინგლისურენოვანი ციტატები ავტორის მიერ არის თარგმნილი, რადგან მათი ქართული თარგმანი არ მოიპოვება

ცენტრალური კომპონენტის გამოყოფა დაგვეხმარება: ა) ლგბტ უფლებებისთვის ბრძოლის დასავლურ ღირებულებად და ქართველთათვის თავსმოხვევად დანახვა და ბ) 17 მაისის აქციის “ჰომოსექსუალობის პროპაგანდად” შერაცხვა (და პროპაგანდა, აქ ცენტრალური სიტყვაა).

ე.წ. “დასავლური ღირებულებების” “ქართული კულტურის” პოლარულ ოპოზიციად განსაზღვრას, ცხადია, კონკრეტული პოლიტიკური და გეოგრაფიული სამიზნე ობიექტი ჰყავს - დასავლეთი (და ზოგჯერ, კონკრეტულად ევროპა). ქართული ეროვნული იდეოლოგიისა და სექსუალობის ურთიერთმიმართებაში სიტყვა “დასავლეთის” დისკურსული დომინანტობა ცხადს ხდის, რომ სექსუალობა და მისი კონტროლი ეროვნული პროექტის მხოლოდ კულტურული ნაწილი კი არ არის, არამედ ის პოლიტიკური და გეოპოლიტიკური მნიშვნელობისაა. ამრიგად, ლგბტ უფლებების წინააღმდეგ ბრძოლისას, “ქართული ეროვნული ღირებულებები” საქართველოს საგარეო პოლიტიკის კონტროლსაც ცდილობს. ან სულ მცირე, ქართული სახელმწიფოს გაცხადებულ გეოპოლიტიკურ მიზანს, ევროპასთან ინტეგრაციას აყენებს ეჭვქვეშ. კონტექსტისთვის, აუცილებელია გავიხსენოთ, 2013 წლის 17 მაისს ევროპასთან ასოცირების ხელმოწერამდე ერთი წელი იყო დარჩენილი.

რაც შეეხება სიტყვა “პროპაგანდას” 17 მაისის ჰომოფობიურ დისკურსებში დომინირებას, ერთი შეხედვით, მას კონკრეტული გეოგრაფიული და პოლიტიკური რეფერანტი არ ჰყავს. ყოველ შემთხვევაში, ის ღიად გაცხადებული არ არის. თუმცა, ეს მხოლოდ ერთი შეხედვით, რადგან ლგბტ აქტივისტებმა საქართველოშიც და მსოფლიოშიც კარგად იციან, რომ სიტყვათშეთანხმება “ჰომოსექსუალობის პროპაგანდა” პუტინის რუსეთის 2013 წლის ცნობილი ჰომოფობიური კანონის მემკვიდრეობაა. სულ მცირე, ამ სიტყვათშეთანხმების პოპულარიზაცია სწორედ რუსეთში, მისი აკრძალვის პერიოდში მოხდა. “პროპაგანდასთან” ერთად, 17 მაისის შესახებ გამართულ დისკუსიებში რუსული წარმომბობის მეორე სიტყვათშეთანხმების - “უცხოეთის აგენტების”² - ასევე კონტექსტის გარეშე, თუმცა ხშირი ხმარება ცხადყოფს, რომ ქართველი მემარჯვენე აქტივისტები და ეკლესია, ამ შემთხვევაში ქართული ეროვნულობის დასაცავად, რუსულ დისკურსსა და პოლიტიკურ ტექსტებს ეყრდნობოდა.

ამ სტატიაში, 17 მაისის, როგორც ქართული ჰომოფობიური დისკურსის კრიტიკული მომენტის ანალიზიც ქართული ეროვნული პროექტისთვის ამ ორი საგარეო ძალის გავლენას ეყრდნობა. ერთი მხრივ, მნიშვნელოვანია, გავიაზროთ რა როლი აქვს ევროპას, როგორც კოლონიალისტურ ძალას ლგბტ პოლიტიკის ფორმებზე მსოფლიოს სხვადასხვა წერტილში და მათ შორის საქართველოში. მეორე მხრივ,

2 რუსეთმა 2012 წელს მიიღო კანონი უცხოელი აგენტების შესახებ, რომელიც რუსულ არასამთავრობო ორგანიზაციებს დასავლური წყაროებიდან ფინანსური დახმარების მიღებას უკრძალავს.

მნიშვნელოვანია, რომ რუსული ანტილგბტ პოლიტიკა ასევე რუსული იმპერიალისტური იდეოლოგიის ნაწილად დავინახოთ, რომელიც მის ყოფილ კოლონიებში ადგილობრივი ნაციონალისტური მოძრაობების მიერ ექსპორტირდება. 17 მაისის მოვლენების ასახსნელად საქართველოში ლგბტ პოლიტიკაზე ამ ორი ალტერნატიული და თანადროული იმპერიალისტური იდეოლოგიის როლი უნდა გამოვყოთ. ჩემი აზრით, საქართველოში ლგბტ აქტივიზმი თუ ანტილგბტ სენტიმენტები და მათი ეროვნულ პროექტთან მიმართება სწორედ ამ ორი ძალის ძლიერი გავლენით ყალიბდება.

მიუხედავად იმისა, რომ ქართულ სამოქალაქო სექტორში რუსეთის გავლენაზე საუბარი ახალი სულაც არ არის, დასავლეთის მიერ ლგბტ აქტივიზმის მხარდაჭერის კრიტიკას, ან ლგბტ აქტივიზმისთვის დასავლეთის (ან კონკრეტულად ევროკავშირისა და ამერიკის) როლის დეტალურ ანალიზს იშვიათად შევხვდებით. ამიტომაც, ამ სტატიაში მთავარი ადგილი დასავლეთის მიერ სხვა ქვეყნებში ლგბტ უფლებების “მხარდაჭერის” კრიტიკას მინდა დავუთმო - პროცესს, რომელსაც ჯასბირ პუარი (2007) ჰომონაციონალიზმს უწოდებს. ხოლო რუსული პოლიტიკური ჰომოფობია, მინდა განვიხილო არა დამოუკიდებლად, არამედ სწორედ დასავლეთის ჰომონაციონალიზმთან მიმართებაში - როგორც ჰომონაციონალიზმზე სტრატეგიული და კარგად გათვლილი ნაბიჯი.

ჩემი ანალიზის მეთოდოლოგია ტრანსნაციონალურია. ტრანსნაციონალური მიდგომის მიხედვით, თანამედროვე სამყაროში, რომელიც იდეების, იდეოლოგიების, ადამიანებისა თუ ფინანსური კაპიტალის ურთიერთდაკავშირებული ჯაჭვებისგან შედგება, ზღვარი ლოკალურ, რეგიონულ თუ გლობალურ პროცესებს შორის წაშლილია. ამ მიდგომით, კონკრეტული ადგილობრივი პროცესების ანალიზი მხოლოდ მისი რეგიონულ და გლობალურ პროცესებთან კავშირების გამოვლენით არის შესაძლებელი. შესაბამისად, ეს სტატიაც ეფუძნება დაშვებას, რომ 2013 წლის 17 მაისის ანალიზისათვის მისი რეგიონულ თუ გლობალურ პროცესებთან მიმართებაში განხილვაა საჭირო. თუმცა ტრანსნაციონალური მიდგომა არ გულისხმობს იმას, რომ ადგილობრივი პროცესები (მაგალითად, საქართველოში ლგბტ აქტივისტთა პოლიტიკა, სახელმწიფოს მიდგომა ლგბტ საკითხების მიმართ თუ ჰომოფობიური ან რელიგიური ძალების მობილიზება) მხოლოდ გლობალური პროცესებით აიხსნება. ცხადია, ლოკალური კონფიგურაციების, მათი ისტორიული თუ სოციალური მიზეზების გამოვლენა და ანალიზი მნიშვნელოვანი ამოცანაა. თუმცა, ამასთან ერთად, არ შეიძლება ლოკალური პროცესები მათი ტრანსნაციონალურ პროცესებთან მიმართების გარეშე ვანარმოოთ. სტატიაში ძირითადი აქცენტი სწორედ სექსუალობის პოლიტიკის ტრანსნაციონალურ პროცესებზე იქნება გამახვილებული. ვფიქრობ, ამ პროცესების განხილვა საშუალებას მოგვცემს ნაწილობრივ მაინც გამოვავლინოთ 2013 წლის 17 მაისის საქართველოში წარმართული პროცესების პოლიტიკური ხასიათი. ასეთი მიდგომა საფუძველს შექმნის ქართული კონტექსტის უფრო სიღრმისეული ანალიზისა და ჰომოფობიური თუ ლგბტ უფლებების

მხარდამჭერი დისკურსების წარმოების პროცესის დეტალური შესწავლისათვის. თუმცა, უშუალოდ ლოკალური პროცესების ნიუანსების გამოვლენა ამ სტატიის ფარგლებს სცდება და ხანგრძლივ და სიღრმისეულ კვლევას საჭიროებს.

2013 წლის 17 მაისს საქართველოში მიმდინარე პროცესების სექსუალობის გლობალურ პოლიტიკასთან დაკავშირების მიზნით, სტატიის პირველ ნაწილში დასავლურ და უფრო კონკრეტულად, ევროპულ ჰომონაციონალიზმს და მის პრობლემებს მიმოვიხილავ, შემდეგ - რუსულ პოლიტიკურ ჰომოფობიასა და მის კავშირს დასავლურ ჰომონაციონალიზმთან. ვფიქრობ, ამ ორი ურთიერთნააღმდეგობრივი პროცესის ანალიზი 17 მაისის გეოპოლიტიკურ მნიშვნელოვნებას წარმოაჩენს, რომელიც ლგბტ უფლებების ვიწრო ჩარჩოს სცდება და მოვლენის უფრო ფართო გაგების საშუალებას გვაძლევს.

ჰომონაციონალიზმი და “გეი ინტერნეიშენალი”

ფემინისტური თეორია დასავლურ ეროვნულ თუ კოლონიალისტურ პროექტებში სექსუალობის როლზე 80-იანები წლებიდან საუბრობს. სექსუალური ნორმები ერ-სახელმწიფოსთან მიკუთვნების მნიშვნელოვანი კომპონენტია. იმისათვის, რომ თანამოქალაქეებმა თავისიანად აღგიქვან და არა უცხოდ ან “სხვად”, ეროვნული იდეოლოგიის მიერ განსაზღვრული იდეალური ქალისა და კაცის ხატს უნდა შეესაბამებოდეს. ეროვნული იდეოლოგიები კი, უმეტესწილად, დასავლეთ ევროპის ინდუსტრიული პერიოდის საშუალო კლასის სექსუალურ მორალურობას ეფუძნება, სადაც ჰეტეროსექსუალური ოჯახი ეროვნული ერთობის საბაზისო ელემენტი გახდა და მას ერის მორალურ ჯანმრთელობაზე (მომავალი თაობების აღზრდა) და მის ბიოლოგიურ გამრავლებაზე პასუხისმგებლობა დაეკისრა (მოსი 1985, პარკერი რედ. 1991, ალექსანდერი 1994). გარდა ამისა, პოსტკოლონიური ფემინისტების მიხედვით, სექსუალობის კონტროლი ევროპული კოლონიალიზმის ცენტრალური კომპონენტიც იყო. მაგალითად, ან სტოლერის (2002, 14) აზრით, კოლონიების სექსუალობის ევროპულისგან განსხვავებულად, ველურად და ეგზოტიკურად წარმოჩენა და კოლონიებში ევროპული სექსუალური მორალის ექსპორტი მე-19 საუკუნის ევროპული ეროვნული იდეოლოგიების ცენტრალური ასპექტი იყო. ევროპული სექსუალური მორალი საკუთარ თავს და საკუთარ ღირსებას სხვების, მასზე “უარესი” აღმოსავლეთის საპირისპიროდ განსაზღვრავდა და სექსუალობის რეგულირებას კოლონიალისტური ინტერვენციის მორალურ გამართლებად იყენებდა (ნაგელი, 2002, 84).

ნაციონალიზმის და სექსუალობის ურთიერთმიმართების ფემინისტური ანალიზი, სადაც ნაციონალიზმი, ერთი მხრივ, ჰეტერონორმატიულად, მეორე მხრივ კი, კოლონიალიზმის საფუძვლად არის მიჩნეული, 2007 წელს, ჯასბირ პუარის გავლენიანმა წიგნმა „ტერორისტული ასამბლეები: ჰომონაციონალიზმი და ქვიარ დრო“ გააკრიტიკა. პუარი კვლავ დასავლური ნაციონალისტური იდეოლოგიების იმპერიულ ხასიათს იკვლევს, თუმცა არა კოლონიალური ევროპის, არამედ თანამედროვე იმპერიალისტური ერი-სახელმწიფოების კონტექსტში (მისი ანალიზი, ძირითადად, 11 სექტემბრის შემდგომ ამერიკულ კონტექსტს ეფუძნება, თუმცა წიგნში საფრანგეთისა და ბრიტანეთის მაგალითებსაც შევხვდებით). პუარის აზრით, ფემინისტურმა თეორიამ უნდა გადახედოს დაშვებას, რომ ერი-სახელმწიფოს მიერ წარმოებული შიდა თუ საგარეო სექსუალური პოლიტიკა აუცილებლად ჰეტერონორმატიულია, რადგან მისი აზრით, კონკრეტულ დასავლურ ქვეყნებში კონკრეტული (თეთრკანიანი და საშუალო კლასის) გეებისა და ლესბოსელობის მიმართ მიმღებლობა ეროვნული იდეოლოგიის კომპონენტად იქცა. ლგბტ უფლებების დაცვა, პუარის აზრით, დასავლეთის მოდერნულობისა და პროგრესის ნარატივებს შეუერთდა და დასავლური ქვეყნები საკუთარ მორალურ უპირატესობას ახლა “ჰომოფობი და განუვითარებელი” აღმოსავლეთის ქვეყნების წინააღმდეგ განსაზღვრავენ. პუარის აზრით, მაგალითად, თანამედროვე ამერიკის ნაციონალურ ცნობიერებაში ერთ-ერთი მთავარი საფრთხე “ჰომოფობი და მოძალადე მუსლიმი”. გარდა ამისა, ლგბტ უფლებების დაცვა, ჰომონაციონალისტურ წარმოსახვაში ერი-სახელმწიფოს ლეგიტიმურობის შეფასების ბარომეტრი გახდა. დასავლეთი “სახელმწიფოს მიერ სუვერენული მმართველობის განხორციელების შესაძლებლობას” ხშირად სწორედ ლგბტ უფლებების დაცულობის ხარისხით აფასებს (პუარი, 2013, 24). რომ შევაჯამოთ, თუ მე-19 საუკუნის კოლონიალისტურ დისკურსებში დასავლეთის უპირატესობის საზომი ევროპული საშუალო კლასის ჰეტერონორმატიული სექსუალური მორალი იყო, დღეს ნეოკოლონიალისტურ თუ იმპერიულ დასავლურ დისკურსში ჰეტეროსექსუალურ ოჯახურ ნორმას, საშუალო კლასის გეი და ლესბოსელი ადამიანების მიმართ მიმღებლობის გამოჩენაც დაემატა. შესაბამისად, ჰომონაციონალისტური ლოგიკით, დასავლეთი განვითარების და ცივილიზაციის მარკერია, სხვა “პრემოდერნულ” და “ჩამორჩენილ” ქვეყნებთან შედარებით (ბაჩეტა, ჰარიტავორნი 2011; გრიუალი, კაპლანი 2001).

პუარის ჰომონაციონალიზმის ცნება დასავლურ კრიტიკულ აკადემიაში ძალიან მალე გახდა პოპულარული. ერთი მხრივ, მკვლევრების ნაწილი დაინტერესდა, თუ როგორ “შეითვისეს კონკრეტულმა ჰომოსექსუალურმა სუბიექტებმა [...] ნაციონალისტური დღის წესრიგი, და როგორ შეითვისეს ისინი ნაციონალისტურმა დღის წესრიგებმა”). მაგალითად, ბაჩეტა და ჰარიტავორნი (2011) ამტკიცებენ, რომ დასავლელი ლგბტ აქტივისტების მიერ სხვა ქვეყნებში ლგბტ ადამიანების მდგომარეობის მიმართ გამოჩენილი ინტერესი ხშირად რასისტულ სენტიმენტებს ეფუძნება. დასავლელი ლგბტ

აქტივისტების მიერ “დაჩაგრული გეი კაცის” ხატის შექმნა (რომელიც “მუსლიმური კულტურის მიერ დაჩაგრული ქალის” თანამედროვე ვერსიაა), ხშირად სახელმწიფოს მიერ გამკაცრებულ საზოგადოების კონტროლს, მუსლიმი მოსახლეობის შესახებ სტერეოტიპების შექმნასა თუ სახელმწიფო საზღვრების გამკაცრებას ემსახურება. ამავდროულად, დასავლელი ლესბოსელი და გეი აქტივისტები დანარჩენ სამყაროში ლგბტ ადამიანების მდგომარეობის სირთულეზე აპელირებით (განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც სხვადასხვა კონტექსტის სპეციფიკურობაზე არც ისე დიდი ინფორმაცია აქვთ), სინამდვილეში საკუთარი თავის პოზიტიურ ხატს ქმნიან. პროგრესი/რევრესის დისკურსის არტიკულირება, დასავლელ გეი და ლესბოსელ აქტივისტებს საშუალებას აძლევს, საკუთარი თავი პროგრესული ეროვნული ერთობის ასიმილირებულ წევრებად წარმოიდგინონ (ბაჩეტა, ჰარიტავორნი 2011, 131).

მეორე მხრივ, მკვლევართა ნაწილი ჰომონაციონალიზმის გლობალურ კონტექსტში ანალიზით დაინტერესდა. მაგალითად, აგათანჯელოუს (2013) მტკიცებით, ჰომონაციონალიზმი დასავლეთის მხოლოდ დისკურსულ უპირატესობას კი არ აგებს, არამედ, ხშირად, არადასავლური ქვეყნების “არასაკმარისად წარმატებულ” ქვეყნებად გამოცხადება დასავლური საომარი მოქმედებების გამამართლებელი არგუმენტია. ამას გარდა, როგორც საბსეი (2013) აღწერს, დასავლეთის მიერ საკუთარი თავის სექსუალური თავისუფლების მარკერად პოზიციონირება, მსოფლიოს სხვა ქვეყნებში ლგბტ აქტივისტთა მიზნებსა და მათი მიღწევის გზებს წინასწარ განსაზღვრავს. საბსეის მტკიცებით, ჰომონაციონალისტურ გლობალურ პოლიტიკაში სექსუალური თავისუფლება აუცილებლად ადამიანის უფლებების დისკურსს უნდა დაეფუძნოს და აუცილებლად ნორმატიულ, ეროვნულ დისკურსებში საპატიო ადგილის მოპოვებაზე უნდა იზრუნოს. ბაჩეტა და ჰარიტავორნი (2011) დამატებით აცხადებენ, რომ ხშირად დასავლელი ლგბტ ან ადამიანის უფლებათა ორგანიზაციები ლოკალური ლგბტ აქტივისტების “პატრონის” პოზიციაში დგებიან და მათთვის დახმარების ნაცვლად, საკუთარი ერი-სახელმწიფოების ნეოკოლონიალურ თუ ეკონომიკურ ინტერესების გატარებას ემსახურებიან. ადამიანის უფლებათა აქტივისტების ასეთ იერარქიულ პოზიციონირებას კი მათ შორის ფინანსური დამოკიდებულება ამყარებს, რადგან აღმოსავლეთში თუ გლობალურ სამხრეთში, ლგბტ მოძრაობები ძირითადად დასავლურ ფინანსებზე არიან დამოკიდებულები (საბსეი 2013, ბაჩეტა, ჰარიტავორნი 2011, 131)

თუ პუარი ძირითადად ნაციონალიზმისა და სექსუალობის ურთიერთმიმართებით ინტერესდება, 2007 წელს გამოქვეყნებული მასადის ასევე ცნობილი წიგნი “არაბების სურვილი” კიდევ უფრო დეტალურად აღწერს დასავლური ლგბტ პოლიტიკის იმპერიალისტურ და პრობლემურ ხასიათს. მასადი ლგბტ ადამიანის უფლებათა დამცველ საერთაშორისო ორგანიზაციებს და მათ ადგილობრივ პარტნიორებს “გეი ინტერნეიშენალს” უწოდებს. არაბული ქვეყნების მაგალითის ანალიზზე დაყრდნობით,

მასადი აცხადებს, რომ ლგბტ ადამიანის უფლებების რიტორიკით “გვი ინტერნეიშენალი” თვითონ ქმნის ლესბოსელ და გვი სუბიექტებს იქ, სადაც ისინი ამ ფორმით არ არსებობენ. მასადი სპივაკს ციტირებს და ამტკიცებს, რომ კოლონიალიზმი ისტორიულად სწორედ ადგილობრივი საშუალო ფენების “განათლების” შედეგად ხდებოდა და “გვი ინტერნეიშენალის” დღევანდელი პოლიტიკა სწორედ ამის გაგრძელებაა. მისი აზრით, “გვი ინტერნეიშენალი” ადგილობრივ, დასავლეთში განათლებამიღებულ ელიტებს პოულობს საკუთარი კოლონიალისტური იდეოლოგიის გასატარებლად და ამით არა მხოლოდ სექსუალობის დასავლურ გაგებას უკეთებს ექსპორტს, არამედ კონკრეტულ კლასობრივ პოლიტიკასაც ატარებს. გარდა ამისა, დასავლური სექსუალური იდენტობებისა და ნორმების საერთაშორისო ნორმად წარმოდგენა, მასადის აზრით, ადგილობრივ არანორმატიულ სექსუალურ სუბკულტურებს არღვევს და არანორმატიული სექსუალობის მქონე ადამიანების მდგომარეობას გაუმჯობესების ნაცვლად, მნიშვნელოვნად აუარესებს. მისი მტკიცებით, “გვი ინტერნეიშენალის” აქტივობებმა, მაგალითად, ეგვიპტეში სექსუალური კონტროლის და კანონმდებლობის გაუარესება გამოიწვია. მასადის აზრით, სექსუალობის მოდერნულობისა და პროგრესის დისკურსში მოქცევა და პოსტ-კოლონიალისტურ სახელმწიფოში ამ მოდერნულობის დამორჩილების მცდელობა აუცილებლად გამოიწვევს უკურეაქციას. ეგვიპტის შემთხვევაში სწორედ ასე მოხდა. უარესი ის არის, რომ მისი აზრით, ამ გართულეულ სიტუაციაში “გვი ინტერნეიშენალის” წარმომადგენლები და მისი მაღალი კლასის ადგილობრივი მხარდამჭერები კი არ დაზიანდნენ, “არამედ ღარიბი და ხშირად არაურბანული კაცები, რომლებსაც თავიანთივე სქესის პარტნიორებთან აქვთ კავშირები, მაგრამ მაინცდამაინც ჰომოსექსუალ ან გვი იდენტობას არ ატარებენ” (მასადი, 2007, 189). შესაბამისად, მასადის აზრით, “გვი ინტერნეიშენალის” მისიონერული პოზიციონირება გაცხადებული კეთილი მოტივების მიუხედავად, პირველ რიგში, ორიენტალისტურ იმპულსზეა დაფუძნებული (დასავლური სტანდარტის მსოფლიო სტანდარტად გამოცხადება) და ამის გარდა, მისი შედეგები ხშირად სულაც არაა განმათავისუფლებელი.

ევროპული ჰომონაციონალიზმი და პრაიდი, როგორც სექსუალური პროგრესის ლაკმუსის ტესტი

ჟუარის ჰომონაციონალიზმის და მასადის “გვი ინტერნეიშენალის” ცნებები ევროპული სექსუალობის პოლიტიკის გასაგებადაც ცენტრალური მნიშვნელობისაა. მაგალითად, რობერტ კულპა (2014) ჰომონაციონალიზმის ცნებას ევროპის აღმოსავლეთისა და დასავლეთის ურთიერთმიმართების ანალიზისთვის იყენებს. ის ამბობს, რომ ევროკავშირის კონტექსტში, ევროპულობის განსაზღვრება იმპლიციტურად, ყოველთვის დასავლეთ ევროპას მოიაზრებს, აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნები კი მუდამ

წარმოდგენილია როგორც ბოლომდე არაევროპული, სამუდამოდ “პოსტ-კომუნისტური” და ტრანზიციის პროცესში მყოფი. ასეთი კონფიგურაციით დასავლეთ ევროპა აღმოსავლეთ ევროპისთვის მუდმივად დემოკრატიის მასწავლებლის პოზაშია, ხოლო აღმოსავლეთ ევროპა მუდმივად ჩამორჩენილი. ევროპულობის ასეთი განსაზღვრება კულპას აბრით, ევროპას განსაზღვრებისამებრ იერარქიულად ყოფს და ამით უთანასწორობას ინარჩუნებს. ამასთან ერთად, კულპას აბრით, ამ დემოკრატიის პედაგოგიკის ცენტრალური ასპექტი, ბოლო 15 წლის განმავლობაში, სწორედ სექსუალური პოლიტიკა გახდა. ევროპულ ჰომონაციონალიზმში დასავლეთ ევროპა “ტოლერანტულ”, ხოლო აღმოსავლეთ ევროპა “ჰომოფობიურ” კულტურებად არის წარმოდგენილი. დისკურსული უპირატესობის შექმნის გარდა, ევროპულ ჰომონაციონალურ პოლიტიკას, აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებზე ხშირად ხელშესახები შედეგებიც მოჰყვება. ამის საუკეთესო მაგალითი ევროპის ახალი წევრების ევროკავშირში შესვლის პროცესია. კალინას (2015) მტკიცებით, სექსუალური უფლებების დაცვა ბალკანეთის ქვეყნების ევროკავშირში განწევრიანების პროცესში ცენტრალურ როლს ასრულებდა. კალინას აბრით, ლგბტ უფლებების დაცვა ამ ქვეყნების “ევროპულობის” დასამტკიცებლად მთავარი საზომი გახდა.

სერბეთისა და ხორვატიის ევროინტეგრაციის პროცესში სექსუალობის პოლიტიკის როლის ანალიზით, კალინა გვაჩვენებს, რომ მართალია ევროპულმა ჰომონაციონალიზმმა ამ ქვეყნებში ადილობრივი პრაიდების გამართვის უზრუნველყოფა და ანტიდისკრიმინაციული კანონის მიღება უზრუნველყო, ამ პროცესის ცალსახად პოზიტიურად შეფასება მაინც არ შეიძლება. ევროინტეგრაციის პროცესში სექსუალობის პოლიტიკის ცენტრალურობის კრიტიკას რამდენიმე მიზეზი აქვს. პირველ რიგში, ხორვატიისა და სერბეთის შემთხვევაში, ევროპულმა ჰომონაციონალიზმმა წინასწარ განსაზღვრა, თუ რა მოვლენები და აქტივობები უნდა ყოფილიყო ადგილობრივი ლგბტ თემისთვის პრიორიტეტული, თემის რეალური გამოწვევების მიუხედავად (პრაიდი და ანტიდისკრიმინაციული კანონი). ამას გარდა, ევროპული ჰომონაციონალიზმის მიერ დაწესებული სტანდარტების შესრულების შემდეგ, ლგბტ თემს სხვა უფრო რეალური პრობლემების მოსაგვარებლად ადვოკატირების არეალი შეეზღუდა. თუ სახელმწიფოზე გავლენის მოხდენის ერთადერთ საშუალებად ევროკავშირში შესვლის პროცესი გახდება, ევროკავშირის მოთხოვნების შესრულების შემდეგ, სახელმწიფო ყველანაირ პასუხისმგებლობას ადვილად მოიხსნის. გარდა ამისა, ლგბტ უფლებების ცალსახად ევროპეიზაციის, განვითარებულობის და ცივილიზებულობის დისკურსში მოქცევით, ჰომონაციონალიზმში ლგბტ აქტივისტებს საკუთარ ქვეყანაში „დასავლურ იმპორტად“ წარმოაჩენს და მათ წინააღმდეგ ეთნონაციონალისტური, რელიგიური თუ ანტიდასავლური პოლიტიკური ძალების მობილიზებას იწვევს. ბოლოს, კალინა თვითონ ანტიდისკრიმინაციული კანონის, როგორც სოციალური ცვლილების ეფექტური ხელშემწყობის მნიშვნელობასაც აყენებს ეჭვქვეშ.

სერბეთის პრაიდის ანალიზის საფუძველზე, ევროპულ ჰომონაციონალიზმს ასევე მკაცრად აკრიტიკებს კოენ სლოტმაევერსი (2017). მისი მტკიცებით, ბოლო წლებში პრაიდის ჩატარება ქვეყნისათვის ევროპაში ინტეგრაციისთვის მზაობის განმსაზღვრელ ლაკმუსის ტესტად იქცა. მისი აზრით, ეს პროცესი შესაძლოა ლგბტ თემისთვის ზიანის მომტანი უფროა, ვიდრე სიკეთის. სერბეთის პრაიდების ისტორიის ანალიზით ის ასკვნის, რომ, პირველ რიგში, პრაიდმა ლგბტ უფლებების სახელმწიფო აქტორების თუ მემარჯვენე პოლიტიკოსების მიერ ინსტრუმენტალიზაცია გამოიწვია. ეს აქტორები ლგბტ უფლებებს (ან ლგბტ უფლებების წინააღმდეგობას) საკუთარი პოლიტიკური მიზნების გასატარებლად იყენებენ; გარდა ამისა, პოლიტიზირებულმა ლგბტ პრაიდმა, ადგილობრივი ლგბტ ადამიანების და მათი პრობლემების ხილვადობის გაზრდას კი არ შეუწყო ხელი, არამედ სწორედ მემარჯვენე და ჰომოფობიური დისკურსების ხილვადობა გაზარდა. პრაიდის ჩატარების ევროკავშირთან შეერთებასთან პირდაპირმა კავშირმა, პრაიდი „მიზანი და არა საშუალება“ გახადა. ამიტომ, პრაიდის ჩატარება, თავისთავად წარმატებად იქნა მიჩნეული და არა ხილვადობის გაზრდის ერთ-ერთ საშუალებად. გარდა ამისა, ევროინტეგრაციის პროცესში პრაიდის ჩატარების უზრუნველყოფის ასეთმა მნიშვნელოვნებამ აქტივისტებიდან პრაიდზე პასუხისმგებლობა სახელმწიფოსაც გადაუნაწილა. ცხადია, სახელმწიფოს საკუთარი და არა მანქნდამანც ლგბტ აქტივისტების მსგავსი ინტერესები ამოძრავებს. შესაბამისად, პრაიდი მნიშვნელოვნად დეპოლიტიზირდა და ნორმალიზდა. დაბოლოს, პრაიდის დასავლურ კულტურასთან ასოცირებამ, და მემარჯვენე აქტივისტების მიერ, მისი უცხო და თავსმოხვეულად წარმოდგენამ ლგბტ აქტივისტები აიძულა საკუთარი თავი “ფერადი” და “შიშველი” დასავლური პრაიდებისგან გაეზიჯნათ, რამაც ლგბტ ადამიანების ნორმატიული თვითგამოხატვის მოთხოვნა გაზარდა.

ჩემი აზრით, ჰომონაციონალიზმის ამგვარი კრიტიკა 2013 წლის 17 მაისის, როგორც ხილვადობის აქტის ანალიზისთვის ძალიან მნიშვნელოვანია. ქართველი, ისევე როგორც სხვა აღმოსავლეთ ევროპელი ლგბტ აქტივისტები სწორედ ჰომონაციონალისტურ გლობალურ კონტექსტში მუშაობენ და 17 მაისის მოვლენაც ამ კონტექსტთან მიმართებაში უნდა გავაანალიზოთ. დასავლეთის მიერ ლგბტ უფლებების, ერთი მხრივ, ცივილიზაციურ და ევროპელობის დამადასტურებელ არგუმენტად გარდაქმნა, ხოლო მეორე მხრივ, აქტივიზმის ფორმებისა და მიზნების წინასწარ განსაზღვრა, 17 მაისის მსგავს საჯარო აქტივობას ლგბტ აქტივიზმისთვის, ისევე როგორც ქართული სახელმწიფოსთვის, ძალიან დიდ მნიშვნელობას სძენს. მიუხედავად იმისა, ვგსურს თუ არა ამ პოლიტიკური თამაშში მონაწილეობა, უნდა გავიაზროთ, რომ ჩვენდაუნებურად ამ პროცესების მნიშვნელოვანი აქტორები ვართ. შესაბამისად, 17 მაისი არ იყო, და ვერც იქნებოდა, მხოლოდ ლგბტ ადამიანების პრობლემების საზოგადოებამდე მიტანის აქტივისტური მცდელობა. აქტივისტთა მოტივაციის მიუხედავად, ის დიდი პოლიტიკური პროცესების ნაწილი გახდა. გარდა ამისა, უნდა გავიაზროთ, რომ ამ პროცესებში ჩართულობა მრავალ გამონწვევასთან არის

დაკავშირებული. ლგბტ უფლებების ევროპასთან ინტეგრაციის პროცესებთან მიბმას, ადგილობრივი ლგბტ მოძრაობებისთვის ყოველთვის პოზიტიური შედეგები არ მოაქვს. სერბეთისა და ხორვატიის მაგალითი გვაჩვენებს, რომ ჰომონაციონალისტური გლობალური პოლიტიკა და მასთან კავშირი, აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში და არა მარტო, კონსერვატიული ძალების (ამ შემთხვევაში, პირველ რიგში, ანტიევროპული ძალების) პირდაპირ სამიზნედ გვაქცევს. გარდა ამისა, მნიშვნელოვანია, ვიცოდეთ რა ტიპის ნორმალიზების და დეპოლიტიზების საფრთხეებს შეიცავს დასავლურ ჰომონაციონალურ დისკურსთან სრული ჰარმონია, რა ტიპის აქტივიზმს უწყობს ხელს და სადა აწესებს სექსუალური თავისუფლებისთვის ბრძოლის ლიმიტს.

ჰომონაციონალიზმის კრიტიკა და ტრანსნაციონალური ანალიზის საჭიროება

მიუხედავად იმისა, რომ ზემოთ განხილული სტატიები აღმოსავლეთ ევროპაში თუ სხვა პერიფერიებში ჰომონაციონალური გლობალური კონტექსტის მნიშვნელობაზე საუბრობს, ჰომონაციონალიზმს, როგორც დასავლეთში წარმოებულ ცნებას, ბევრი არადასავლელი მკვლევარის მხრიდან მკაცრი კრიტიკა შეხვდა. პირველ რიგში, ჰომონაციონალიზმის ცნება ცალსახად დასავლეთის იმპერიული პოლიტიკის კრიტიკას ემსახურება და მიუხედავად იმისა, რომ ის, შესაძლოა, დასავლურ სამყაროში ნაციონალიზმსა და სექსუალობის რეკონფიგურაციას აკურატულად აღწერდეს, იმ ქვეყნების კონცეპტუალური ანალიზის საშუალებას მაინც არ გვაძლევს, სადაც ჰომონაციონალური ცვლილება სულაც არ მომხდარა და სადაც ეროვნული იდეოლოგია ცალსახად ჰეტერონორმატიულია. საქართველო, სწორედ ასეთი ქვეყანაა და ვფიქრობ, ამ სტატიამ შესაძლოა მკითხველი ერთგვარი გააღიზიანოს. სწორედ ამიტომ, სტატიის ამ ნაწილში მინდა ჰომონაციონალიზმის კრიტიკაზე ვისაუბრო და კიდევ ერთი ცნება - ტრანსნაციონალური ანალიზი გავაცნოთ, რომელიც შესაძლოა კითხვებზე მეტ-ნაკლებად გასცემს პასუხს.

ჰომონაციონალიზმის, ისევე როგორც “გვი ინტერნეიშენალის” ცენტრალური კრიტიკა სწორედ ის არის, რომ ის ჰეტერონორმატიულ და არადასავლურ ქვეყნებში ლგბტ აქტივიზმის ანალიზის საშუალებას არ გვაძლევს. ის ლგბტ აქტივისტებს ან ჰომონაციონალიზმში პასიურად მონაწილე ობიექტებად წარმოადგენს, ან დასავლეთის კოლონიალისტური იდეოლოგიის აქტიურ გამტარებლებად. სექსუალობის პოლიტიკის მკვლევრები, მაგალითად კულპა (2014b), მოსი (2014) და შულცი (2016) პოლონეთში, თურქეთსა და ხორვატიაში სხვადასხვა ლგბტ აქტივისტური საქმიანობის ანალიზისას აცხადებენ, რომ ამ აქტივისტების ეროვნულ სივრცეში მიკუთვნებულობისთვის ბრძოლას არ შეიძლება ჰომონაციონალიზმი ვუწოდოთ. პირველ რიგში, იმიტომ, რომ ამ ქვეყნების ეროვნულ პროექტებში ისინი აპრიორი “სხვებად” არიან შერაცხულები და

მიკუთვნებულობა ცხოვრების პირობების გაუმჯობესებისა და საზოგადოებაში ინტეგრაციის ერთად ერთი გზაა. გარდა ამისა, ისინი ამერიკულ (კონტექსტი, რომლის მიხედვითაც ცნება ჰომონაციონალიზმი შემუშავდა) და ხორვატიულ, თურქულ თუ პოლონურ ეროვნულ პროექტებს შორის განსხვავებებს აღწერენ და ამტკიცებენ, რომ ამ ქვეყნებში მცხოვრები ლგბტ ადამიანები არ შეიძლება ნეოკოლონიალურ და ნეოლიბერალურ პოლიტიკაში მონაწილე სუბიექტებად აღვიქვათ.

რამდენადაც ეს კრიტიკა, ერთი მხრივ სამართლიანიც არის, მნიშვნელოვანია, რომ როგორც პუარი (2013) გვაფრთხილებს, ჰომონაციონალიზმი მხოლოდ “ცუდ იდენტობის პოლიტიკად” ან “გვი რასიზმად” არ წარმოვიდგინოთ. ჰომონაციონალიზმის ცნების მნიშვნელოვნების სხვადასხვა არაიმპერიულ ნაციონალისტურ კონტექსტში გასაგებად აუცილებელია ჩვენი ანალიზი ტრანსნაციონალურ მიდგომას დავაფუძნოთ.

“ტრანსნაციონალური ანალიზი, ანალიზის ერთეულს ცვლის და ლოკალური, რეგიონული თუ ეროვნული კონტექსტების ანალიზის ნაცვლად, კულტურებს შორის კავშირებსა და პროცესებს შეისწავლის” (ალექსანდერი და მოჰანთი, 1996, xix). ტრანსნაციონალურ ანალიზს თუ დავეყრდნობით, მხოლოდ ლოკალური პოლონური თუ ხორვატიული კონტექსტების შესწავლა ლგბტ აქტივისტების პოზიციონირებასა თუ მათი აქტივობების მნიშვნელობაზე პასუხს ვერ გავცემს. ისევე, როგორც ქართული ლგბტ აქტივიზმის მხოლოდ ლოკალურ კონტექსტში ანალიზი ვერ გავცემს პასუხს თუ რა პროცესები ახდენს გავლენას ამ აქტივიზმის ან მისი წინააღმდეგი ძალების ფორმირებაზე. ტრანსნაციონალური მიდგომით, როგორც პუარი ამბობს, მნიშვნელოვანია ჰომონაციონალიზმი დასავლურ ცივილიზაციაში ერთგვარ ისტორიულ ცვლილებად გავიაზროთ და არა მხოლოდ ლოკალურ პროცესად. ასე გაგებული ჰომონაციონალიზმი საშუალებას მოგვცემს, მიმდინარე პროცესების ურთიერთმიმართება დავინახოთ და ამასთან ერთად, გავაცნობიეროთ, რომ ჰომონაციონალურ წესრიგში მონაწილეობა ცალსახად ბრალდება სულაც არ არის. პუარის (2013) მიხედვით, ჰომონაციონალიზმი გლობალური კონდიციაა, შესაბამისად, ის ყველა ჩვენგანის აქტივიზმის შესაძლებლობების არეალს განაპირობებს. მას არ შეიძლება გავექცეთ, შეგვიძლია შევეწინააღმდეგოთ, ფორმა შევუცვალოთ, თუმცა მის გარეშე ვერ ვიცხოვრებთ.

მასადის მიერ “გვი ინტერნეიშენალის” და განსაკუთრებით, მისი არადასავლელი პარტნიორების კრიტიკასაც დიდი წინააღმდეგობა მოჰყვა. თუმცა, მასადმა (2011) მოგვიანებით თავადვე აღნიშნა:

“არადასავლელი ადამიანები, რომლებსაც ჰომონაციონალურ ნარატივში მონაწილეობის შედეგად ჰომოსექსუალური იდენტობა აქვთ [...] “არაავთენტურნი” სულაც არ არიან. ისინი სწორედ ის არიან, ვინც ჩვენი რეალობის მარკერები არიან. ჩვენ ვცხოვრობთ სამყაროში, რომელიც უფრო და უფრო მჭიდროდ არის დაკავშირებული ადამიანების, კაპიტალის და ინფორმაციის დინებების შედეგად”. შესაბამისად, აგრძელებს მასადი, “გვი იდენტობის მქონე

არადასავლელები ამერიკული იმპერიალისტური კაპიტალის მიერ ტვინგამორეცხილები კი არ არიან, არამედ გლობალური ნეოლიბერალური პროცესების გავლენით არიან ფორმირებულები” (შოტენი 2016).

შესაბამისად, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ საკუთარი თუ სხვების იდენტობების პოლიტიკის გაგებისათვის და შემდეგ ამ პოლიტიკის ანალიზის შესაძლებლობისათვის, თუნდაც იმისთვის, რომ მეინსტრიმულ და ჰომონაციონალურ დისკურსებს შევეწინააღმდეგოთ, აუცილებელია სექსუალურ იდენტობებსა თუ იდეებს შორის ტრანსნაციონალური კავშირები დავინახოთ და გავაანალიზოთ. ჰომონაციონალიზმიც, როგორც თეორიული ცნება, სწორედ ტრანსნაციონალური კავშირების დანახვის და ანალიზის საშუალებას გვაძლევს. სექსუალობის პოლიტიკა, როგორც დასაწყისში აღვნიშნეთ, ყოველვის იყო კოლონიალიზმის თუ რეგულირების იარაღი. ჰომონაციონალიზმი გვეხმარება თანამედროვე სამყაროში ამ რეგულაციის ფორმები და გამოხატულებები შევისწავლოთ.

ტრანსნაციონალიზმის მნიშვნელობა კონსერვატიული იდეოლოგიების შესასწავლად

მიუხედავად იმისა, რომ ტრანსნაციონალურ თუ ლოკალურ კონტექსტებზე მომუშავე მკვლევრები ხშირად საუბრობენ ჰომონაციონალიზმის პრობლემურ ხასიათზე, მის იმპერიალურ სანყისებსა თუ მსოფლიოს სხვადასხვა წერტილში მის ნეგატიურ შედეგებზე, ზემოთ მიმოხილულ ლიტერატურაში ჰომონაციონალიზმის მიმართ ადგილობრივი კონსერვატიული პასუხი ხშირად ან საერთოდ არ არის გაანალიზებული ან “ბუნებრივ რეაქციად” არის აღქმული. მაგალითად, როგორც აღვნიშნეთ, მასადის “ინტერნაციონალური გეის” ანალიზი საუბრობს იმაზე, რომ საერთაშორისო ლგბტ უფლებების დისკურსები, ადგილობრივი არაჰეტეროსექსუალი ადამიანების ცხოვრების პირობებს, გაუმჯობესების ნაცვლად, უფრო მეტად ამძიმებს. მისი აზრით, არაბული სახელმწიფოები ხშირად ადამიანის უფლებების დაცვას „დასავლური ღირებულებების“ თავსმოხვევად აღიქვამენ, რაც ანტიგეი კანონების მიღებითა თუ რეპრესიული პრაქტიკის გაძლიერებით სრულდება. რამდენადაც, მასადის ეს მტკიცება ფაქტობრივად სიმართლეა, ის ფაქტის სათანადო თეორიულ ანალიზს არ გვთავაზობს და შესაბამისად, არაბული სახელმწიფოების მიერ ჰომონაციონალიზმზე ამგვარი წინააღმდეგობრივი პასუხი ერთგვარ ბუნებრივ მოვლენად წარმოგვიდგება. იმის ნაცვლად, რომ ადგილობრივი კონტექსტი განიხილოს, ამ შემთხვევაში, მასადი დასავლეთის დასავლეთზევე ცენტრირებულ კრიტიკას გვთავაზობს და პოსტკოლონიალურ სახელმწიფოებში ჰომონაციონალისტური გლობალური კონტექსტის შედეგების სათანადო გააზრების შესაძლებლობას ხელიდან უშვებს. ჰომოფობიის დასავლეთის „პროგრესულ“ სექსუალურ პოლიტიკაზე ბუნებრივ რეაქციად წარმოდგენა კი, თავის მხრივ, უცვლელს ტოვებს პროგრესი/რეგრესის დიქტომიას, რომელსაც

ჰომონაციონალიზმის თუ “გეი ინტერნეიშენალის” მკვლევრები ასე ეწინააღმდეგებიან. ადგილობრივი ჰომოფობიური დისკურსების არასათანადო ანალიზი ტოვებს შთაბეჭდილებას, თითქოს ჰომოფობიური პასუხი პოსტკოლონიალური ქვეყნების ავტორიტარული კულტურული კუთვნილებაა.

ადგილობრივი ჰომოფობიის სათანადო თეორიულ ანალიზს იშვიათად შევხვდებით აღმოსავლეთ ევროპაში ლგბტ უფლებებზე საუბრისასაც. მაგალითად, კალინას (2015, 75) მიერ სერბული და ხორვატიული ლგბტ მოძრაობების ბრწყინვალე ტრანსნაციონალისტური ანალიზი პასუხს ვერ გასცემს კითხვაზე, რატომ გამოიწვია ევროპულმა ჰომონაციონალისტურმა პოლიტიკამ ამ ქვეყნებში “ჰეტერონაციონალისტური, რელიგიური და ანტიევროპული დისკურსების” მობილიზება. ან რა საერთაშორისო და რეგიონული კავშირებია ამ კონსერვატიულ დისკურსებს შორის. კალინა ლგბტ მოძრაობაზე სხვადასხვა რეგიონული თუ გლობალური დისკურსის გავლენას აანალიზებს, თუმცა ლოკალურ კონსერვატიულ აქტორებზე მსგავსი ფაქტორების არსებობას იგინწყებს.

მაშინ, როცა კალინას ანალიზი უბრალოდ თვალთახედვის არედან ტოვებს კონსერვატიული პოლიტიკის ტრანსნაციონალურ კრიტიკას, ზოგიერთი მკვლევარი კონსერვატიული ძალების გაძლიერებას ბუნებრივ ან გარდაუვალ მოვლენად აფასებს. მაგალითად უუჟა გილი (ციტირებული აგნეს გაგი 2015) ამტკიცებს, რომ აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში ადგილობრივ პოლიტიკაში დასავლური ადამიანის უფლებების დომინირებამ „პოსტ-სოციალისტური საზოგადოებები საკუთარი, ასე რომ ვთქვათ, ორგანული ინტელექტუალების გარეშე დატოვა“ და ერთგვარი ინტელექტუალური ვაკუუმი შექმნა. ამ “ვაკუუმს” კი, მისი აზრით, მემარჯვენე ძალები ემოციური და სიმბოლური პოლიტიკით ავსებენ (გვ.18). რამდენადაც, ეს დაკვირვება ერთგვარად სწორია, კიდევ ერთხელ ის კონსერვატიულ პოლიტიკას ამ “ვაკუუმის” შემავსებ ერთადერთ და ბუნებრივ ალტერნატივად ხედავს. ლგბტ საკითხებზე მასობრივი ჰომოფობიური პასუხი, იმავე ლოგიკით, ხშირად აკადემიურ ტექსტებშიც კი (აქტივისტურ დისკურსებზე რომ არაფერი ვთქვათ) “ლგბტ ხილვადობის გაზრდას” ბრალდება (პერსონი 2015).

ასეთი ანალიზი ფაქტობრივ მდგომარეობას აღწერს, თუმცა კონსერვატიული ძალების გაძლიერებაზე პასუხისმგებლობას მხოლოდ დასავლეთს ან დასავლურ დისკურსებში ჩართულ ადგილობრივ ადამიანის უფლებათა აქტივისტებს აკისრებს. ადამიანის უფლებების დამცველთა პოლიტიკა შეიძლება ხშირად პრობლემური იყოს და ანალიზსა და კრიტიკულ განხილვას იმსახურებდეს, მაგრამ კონსერვატიული ძალების გაძლიერება მათი ბრალი და დამსახურება ნამდვილად არ არის. ეს ლოგიკა მსხვერპლის დადანაშაულების გარდა არანაირ პროდუქტიულ თეორიულ გააზრებას არ გვთავაზობს. განსაკუთრებით კი იმ კონტექსტებში, სადაც ადამიანის უფლებებზე

მომუშავე ფორმალური და დასავლეთთან დაკავშირებული ჯგუფების გარდა, პოზიტიურ სოციალურ ცვლილებაზე არავინ მუშაობს.

აუცილებელია, რომ ლგბტ უფლებების (თუნდაც დასავლურ ლიბერალურ მოდელზე დაფუძნებულ) დაცვას ჰომოფობიური სახელმწიფო ან პოპულარული პასუხი მოჰყვეს? ლგბტ საკითხების განხილვას ყოველთვის ასეთი რეაქცია მოჰყვებოდა? თუ გავიხსენებთ, რომ მაგალითად, პოსტსაბჭოთა ქვეყნებში, მათ შორის, ახლა ჰომოფობიის ემბლემად ქცეულ რუსეთში, ჰომოსექსუალობის დეკრიმინალიზაციას არანაირი მასშტაბური საზოგადო პანიკა არ მოჰყოლია, მაშინ უნდა ვიკითხოთ, როდის გახდა ჰომოფობია საზოგადოების მობილიზების საფუძველი და რატომ? რა კავშირია სხვადასხვა ლოკალურ კონტექსტში ორგანიზებულ ჰომოფობიურ ჯგუფებსა და მათ დისკურსებს შორის?

ჩემი აზრით, ჰომონაციონალიზმის საპირწონედ, მასზე ჰომოფობიური და კონსერვატიული პასუხის ტრანსნაციონალური ანალიზი ადგილობრივი ლგბტ მოძრაობების გამონვევების გააზრებისთვის ერთ-ერთი ცენტრალური ამოცანა უნდა იყოს. ჰომოფობია და ტრადიციული ღირებულებები ერის ბუნებრივ მოცემულობად კი არა, კონკრეტულ პოლიტიკურ იარაღად უნდა აღვიქვათ და ჰომოფობიურ და კონსერვატიულ დისკურსებს შორის გლობალური თუ რეგიონული კავშირები უნდა ვეძებოთ. ეს მტკიცება, ცხადია, იმას არ ნიშნავს, რომ სხვადასხვა ერი-სახელმწიფო, მათ შორის ქართულიც, ჰეტეროსექსუალურ ოჯახს ნორმად და სექსუალობის სხვა გამოვლინებას გადახრად არ აღიქვამს, ან იმას, რომ მოსახლეობა ჰომოფობიის პოლიტიკების გარეშე სრულად მიმღებელი იქნებოდა სხვადასხვა სექსუალობის მიმართ. ასე არ არის. ერი-სახელმწიფო, საკუთარი არსით ჰეტერონორმატიული და დისკრიმინაციულია (მაკკლინტოკი 1997), თუმცა, ჰომოფობიის ან ადგილობრივი კონსერვატიული პოლიტიკური ორგანიზების გასაგებად საჭიროა მისი პოლიტიკური ანალიზი და არა მისი ბუნებრივად წარმოდგენა. ჰომოფობიის შინაარსი ყველგან ერთნაირი არ არის. ადამიანები საკუთარი ჰომოფობიური შეხედულებების გამოხატვის ფორმებს ან საერთოდ მისი გამოხატვის/ან დამალვის საჭიროებას დომინანტური დისკურსების მიხედვით სწავლობენ. კონსერვატიული ძალების მიერ ჰომოფობიური სენტიმენტის ორგანიზება შესაბამისად უმრავლესობის აზრის გამოხატულება კი არ არის, არამედ ამ უმრავლესობის აზრის ფორმირება, მისთვის შინაარსის მიცემის პროცესი და მისი კონკრეტული მიზნით გამოყენება. სწორედ ამ შინაარსისა და მიზნების გაგებაა მნიშვნელოვანი აქტივისტური სტრატეგიის შემუშავებისთვის. სწორედ ამიტომაც აუცილებელი ადგილობრივი კონსერვატიული დისკურსების რეგიონულ თუ გლობალურ კონსერვატიულ დისკურსებთან თუ პოლიტიკასთან კავშირის ანალიზი. აქედან გამომდინარე, სტატის მომდევნო ნაწილი ქართული ჰომოფობიური დისკურსის ტრანსნაციონალურ გავლენებს დაეთმობა.

რუსული კონსერვატიზმი და მისი ტრანსნაციონალური ასპექტები

ყველასათვის ცხადია, რომ ქართული ჰომოფობური დისკურსის მეორე ნაწილი - “ჰომოსექსუალიზმის პროპაგანდის” წინააღმდეგობა, ან მისი აკრძალვის მოთხოვნა - რუსული ჰომოფობიური დისკურსის ასლია. შესაბამისად, ქართული ჰომოფობიური დისკურსის ტრანსნაციონალური ანალიზი, ერთი მხრივ, რუსული სახელმწიფოსა და სექსუალობის ურთიერთმიმართების ანალიზს საჭიროებს, მეორე მხრივ კი, თვითონ რუსეთის სექსუალობის პოლიტიკის შედარებას დასავლურ სექსუალობის პოლიტიკასთან.

2000-იანი წლების შუიდან, რუსეთის მთავრობის მიერ გაძლიერებულ კონსერვატიულ და სპეციფიკურად ანტილგბტ პოლიტიკას, ხშირად რუსეთის “ტრადიციული ღირებულებებისკენ შემობრუნებას” უწოდებენ (პოლიაკოვა 2014). „ტრადიციული ღირებულებებისკენ შემობრუნების“ ორი ცენტრალური გამოხატულება პუტინის მთავრობის მიერ ჰომოსექსუალობის პროპაგანდის აკრძალვის და “უცხოეთის აგენტების” კანონების მიღება იყო. “შემობრუნება” აქ მნიშვნელოვანი სიტყვაა, იმიტომ, რომ მიუხედავად იმისა, შეეძლო თუ არა რუსულ საზოგადოებას და სახელმწიფოს არაჰეტეროსექსუალი მოქალაქეების მიღება, რუსეთის მთავრობამ ანტილგბტ სენტიმენტების მობილიზება და დაკანონება სწორედ ამ პერიოდში დაიწყო, რამაც ჰომოფობია მეინსტრიმულ საჯარო დისკურსად აქცია და მისი ღიად გამოხატვის გაძლიერებაც გამოიწვია (ვილკინსონი, 2014). რუსეთის ამ „ტრადიციებისკენ შემობრუნებას“ დასავლურ მედიასა თუ პოლიტიკურ სივრცეში დიდი გამოხმაურება და კრიტიკა მოჰყვა. დასავლელი კრიტიკოსები, ერთი მხრივ, ქვეყანაში “თვითგამოხატვისა” და “სიტყვის თავისუფლების” შეზღუდვის პრობლემურობას უსვამდნენ ხაზს, მეორე მხრივ კი, რუსეთს “თავისუფალ, მოდერნულ, ნაკლებად კორუმპირებულ და განსხვავების მიმართ მიმდებელ” დასავლეთთან შედარებით, ჰომოფობიურ და პრემოდერნულ კულტურად აღწერდნენ (გრონეველდი 2015, 301). ამ ლოგიკით, რუსეთს გრძელი გზა უნდა გაეწყო, რომ თანამედროვე დასავლურ ღირებულებებს დასწვოდეს. დასავლეთსა და რუსეთს შორის ღირებულებითი განსხვავება შესაბამისად, პროგრესი/რეგრესის და პროგრესის დროსთან ერთად გარდაუვლობის ლოგიკით იყო აღწერილი.

რუსეთის “ტრადიციებისკენ შემობრუნების” ასეთი ანალიზი, ცხადია, ცალსახად ჰომონაციონალისტურ დისკურსში ჯდება, სადაც რუსეთი “განვითარებული სამყაროსგან” არა მხოლოდ განსხვავდება, არამედ მასზე უარესი და ჩამორჩენილია. ამ დისკურსებში პროგრესი ლგბტ ადამიანის უფლებების დაცვა, ცალმხრივი და სწორხაზოვანი პროცესია, ერთადერთი შესაძლო დასასრულით, რომელსაც “ჩამორჩენილი რუსეთი” აუცილებლად გაივლის და მერე ყველაფერი კარგად იქნება. ამ დისკურსის პრობლემა ის არის, რომ ადამიანის უფლებებსა და პროგრესი/რეგრესის რიტორიკაზე

კონცენტრირებით ის აბსოლუტურად ვერ აცნობიერებს რუსული ჰომოფობიის პოლიტიკურ ხასიათს. პრინციპში, ის ცალსახად პოლიტიკურ მოვლენას აპოლიტიკურს ხდის მისი “კულტურული ბუნებრიობის” გამოცხადებით. მიუხედავად იმისა, რომ დასავლურ კრიტიკულ აკადემიაში, რუსეთის მიმართ პოპულარული მედია სენტიმენტების ჰომონაციონალისტური თუ იმპერიალისტური ხასიათის კრიტიკას შევხვდებით (მაგალითად, იხილეთ გრონფელდის კრიტიკა დასავლელი ფემინისტების მიერ Pussy Riot-ის წევრების მიმართ, გრონფელდი 2015), მხოლოდ დასავლური ჰომონაციონალიზმის კრიტიკაც, თავისთავად რუსეთის “ტრადიციებისკენ შემობრუნების” მიზეზების გასაგებად არ გამოგვადგება, რადგან ანალიზი ცალსახაა - მხოლოდ დასავლური აქტორების კრიტიკით არის დაკავებული. რუსული ჰომოფობიური შემობრუნების გასაგებად, ჩემი აზრით, საჭიროა, რომ ეს შემობრუნება სწორედ დასავლურ ჰომონაციონალიზმთან მიმართებაში, მის საპასუხო, არა ბუნებრივ, არამედ სტრატეგიულ პასუხად აღვიქვათ, რომელსაც რუსეთის სახელმწიფოსთვის კონკრეტული საშინაო და საგარეო პოლიტიკური მიზნები და ამოცანები აქვს.

ამის დასტური, პირველ რიგში არის ის, რომ თვითონ რუსულ მედიაში ტრადიციული ღირებულებებისა თუ ახალი ჰომოფობიური კანონების განხილვა ადამიანის უფლებათა ჭრილში სულაც არ ხდებოდა. რუსულ მედიაში, როგორც პერსონი (2015) აცხადებს, ახალი კანონმდებლობა და ლგბტ ადამიანებისთვის საჯარო სივრცის შეზღუდვა რუსეთის „ცივილიზაციურ მიზნად“ იყო გამოცხადებული. ის იყო „ერთგვარი სიმბოლური ქმედება, რომელიც აცხადებდა, რომ რუსეთი დასავლურ მოდერნულობას არ გაიმეორებდა“ (პერსონი 2015, 266). ამ ლოგიკით, რუსეთის ტრადიციებისკენ შემობრუნება შეგვიძლია რუსეთის მიერ გლობალურ თუ რეგიონულ დონეზე საკუთარი თავის მნიშვნელოვან იდეოლოგიურ ძალად რეპოზიციონირების მცდელობად გავიაზროთ. ტრადიციული ღირებულებების რუსული სამყაროსთვის ცენტრალურ ღირებულებად გამოცხადებით, რუსეთი არა მარტო საკუთარ თავს განასხვავებს დასავლეთისგან, არამედ ალტერნატიული ცივილიზაციური არჩევანის შესაძლებლობას ქმნის, რასაც მისთვის მნიშვნელოვანი პოლიტიკური შედეგების მოტანა შეუძლია.

პირველ რიგში, “ტრადიციებისკენ შემობრუნებამ” რუსეთის შიდა პოლიტიკაზე იქონია მნიშვნელოვანი გავლენა. ამ ალტერნატიული ცივილიზაციური გზის წარმოდგენით რუსეთის ხელისუფლებას „პოზიტიური რუსული კოლექტიური იდენტობის“ შექმნის შესაძლებლობა მიეცა, რომელიც თავის რუსულ იდენტობას „დასავლეთის მოდერნული განვითარების“ პოლარულ ოპოზიციად განიხილავს. დასავლური თანამედროვეობა ამ დისკურსში სექსუალურ აღვირაბსნილობასთან, ამორალობასა და გარყვნილებასთან არის გაიგივებული (რიაბოვი, რიაბოვა 2014, 23; პერსონი 2015 268), ხოლო რუსეთი ტრადიციებისა და ზნეობის დაცვით მოსახლეობას ნათელ მომავლსა და ძლიერ სახელმწიფოს ჰპირდება. როგორც პერსონი (2015) აღწერს, რუსულ მედიაში დასავლეთი არა მხოლოდ გარყვნილად, არამედ გადაგვარებისა და სიკვდილის პირას

მყოფად არის წარმოდგენილი. რუსულ მედია დისკურსებში დასავლურმა კულტურამ საკუთარი თავი ცივილიზაციურ ჩიხში მოამწყვდია და ადრე თუ გვიან თავს დაილუპავს (პერსონი, 2015, 268). ამ აპოკალიპტურ დისკურსში რუსული ტრადიციული ღირებულებების დაცვა გადარჩენის ერთადერთი გზაა. რიაბოვისა და რიაბოვას (2014) აზრით, სწორედ ეს დასავლეთისგან განსხვავებული პოზიტიური ეროვნული იდენტობის შექმნა დაეხმარა მას ფართო საზოგადოებრივი მხარდაჭერის მოპოვებაში (გვ.23). ცხადია, ტრადიციული ღირებულებებით აპელირება რუსული სექსუალობის მიმართ რეპრესიული პოლიტიკის მთავარი გამართლება იყო. თუ დასავლეთისთვის სექსუალური უფლებების დაცვა ბოლო 15 წლის განმავლობაში მნიშვნელოვანი საკითხი გახდა, რუსეთი სწორედ დასავლეთის სექსუალურ პოლიტიკას დაუპირისპირდა. მნიშვნელოვანია, რომ დასავლეთის სექსუალური პოლიტიკის იმპერიალისტური აღქმა რუსულ მედიადის კურსებში საკმაოდ ხშირია. რუსულ მედიაში, პერსონის თქმით, ხშირად შევხვდებით რუსული მორალური ღირებულებების გადაგვარების და დასავლური ლიბერალური ღირებულებების თავსმოხვევის “საფრთხეებზე საუბარს”. ამ დისკუსიებში რუსეთი არა თავად იმპერიულ ძალად, არამედ დასავლეთის მიერ ჩაგრულ, სუბალტერნ ქვეყნად არის წარმოდგენილი, რომელსაც ძლევამოსილი ლიბერალური ელიტები განადგურებით ემუქრებიან. ეს დისკურსი კი თავისთავად ამართლებს ქვეყანაში „დასავლური ღირებულებების გამავრცელებლების“ რეგულირებას.

ამ ანალიზში მნიშვნელოვანია დავინახოთ, რომ არაფერი “ჩამორჩენილი” ან “არათანამედროვე” რუსულ ჰომოფობიურ დისკურსში არ არის. რუსეთი ცივილიზაციაზე კი არ ამბობს უარს, არამედ დასავლურ ცივილიზაციას ეწინააღმდეგება და მისი საპირწონე ცივილიზაციური სივრცის შექმნის პრეტენზია აქვს. ამ ცივილიზაციური სივრცის შექმნის პროცესში კი, ბოლო დროს ერთ-ერთ ყველაზე მძლავრ დასავლურ (და ასევე იმპერიალისტურ) დისკურსს - სექსუალური უფლებების მნიშვნელობას, ან ჰომონაციონალიზმს უპირისპირდება. შესაბამისად, გასაკვირი სულაც არ არის, რომ თუ ჰომონაციონალისტური იდეოლოგიებისთვის ლგბტ პრაიდი ლგბტ უფლებების დაცვის სფეროში ერთგვარი ლაკმუსის ტესტი გახდა, რუსული ჰომოფობიური დისკურსი სწორედაც რომ ჰომოსექსუალობის “პროპაგანდას” ანუ საჯარო გამოხატვას კრძალავს. თუ დასავლური ჰომონაციონალიზმი სექსუალურ დისკურსებზე კონტროლს სწორედ ადგილობრივი ლგბტ აქტივისტების ორგანიზებითა და მათი დაფინანსებით ინარჩუნებს, რუსეთი სწორედ ამ დაფინანსების წყაროებს ზღუდავს. რუსული ანტილგბტ პოლიტიკა შესაბამისად, რუსული ბუნებრივი ჰომოფობიის გამოვლინება კი არა, რუსეთის მიერ პოლიტიკური სტრატეგიის შემუშავებაა. რუსეთი სტრატეგიულად აპელირებს რეალურად მიმდინარე პროცესებზე იმისთვის, რომ მათი ინტერპრეტირება რუსული ინტერესების მიხედვით მოხდეს. ეს რეალობასთან სიახლოვე, რუსულ ჰომოფობიურ დისკურსს, რუსეთსა და არა მარტო რუსეთში, ფართო მხარდაჭერის მოპოვებაში ეხმარება. ის ხშირად “სიმართლის თქმად” აღიქმება, ვინაიდან სწორედ რეალურად

მიმდინარე პროცესებს ეფუძნება (მიუხედავად იმისა, რომ მათ დამახინჯებულ ინტერპრეტაციას უკეთებს).

ვილკინსონი (2014) რუსეთის ჰომოფობიურ პოლიტიკას რუსეთის მიერ „მორალური სუვერენულობის“ შენარჩუნების პროცესს უწოდებს. მიუხედავად, იმისა, რომ ვილკინსონი რუსეთის მიერ ანტილგბტ რიტორიკას ეწინააღმდეგება, ის რუსეთის ანტილგბტ ნაბიჯს სახელმწიფო სუვერენიტეტის მორალური კომპონენტის ნაწილად მიიჩნევს. ასეთი ანალიზი პრობლემურია, რადგან რუსეთის მიერ ალტერნატიული მოდერნისტული სამყაროს შექმნის მცდელობა არა მხოლოდ რუსულ სამინაო პოლიტიკასა და სუვერენულობას, არამედ რუსულ საგარეო და იმპერიალისტურ ინტერესებსაც ემსახურება. რუსეთის მიერ ტრადიციული ღირებულებების “რუსული სამყაროს” ცენტრად გამოცხადება, რუსული სახელმწიფოს საზღვრებს სულაც არ ემთხვევა და პოსტსაბჭოთა თუ პოსტსოციალისტურ სივრცეზეც აცხადებს პრეტენზიას. “რუსული სამყაროს” იმპერიული ხასიათის ერთ-ერთი თვალსაჩინო მაგალითი, ცხადია, ევრაზიული კავშირის შექმნის მცდელობაა, საქართველო კი, რა თქმა უნდა, მისი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სამიზნეა. „ტრადიციებისკენ შემობრუნებით“ რუსეთი ამ “რუსულ სამყაროში” მოაზრებულ ქვეყნებს იდეოლოგიურ ბაზას სთავაზობს და მათ დასავლეთის საპირისპიროდ განაწყობს.

სამწუხარო ის არის, რომ რუსეთის “ტრადიციებისკენ შემობრუნება” და დასავლეთის სექსუალურ პოლიტიკასთან წინააღმდეგობა, ფართო რეზონანსს ჰპოვებს პოსტსაბჭოთა ქვეყნებში, სადაც ეროვნული იდეოლოგიური ჩარჩოების განსაზღვრა, გაფართოება თუ შეზღუდვა ჯერ კიდევ მგრძობიარე და მნიშვნელოვანი პოლიტიკური პროცესია. თუმცა, ამ “ბუნებრივი” რეზონანსის გარდა, მნიშვნელოვანია რუსეთის მიერ ტრადიციული ღირებულებების რიტორიკის გავრცელებაში ჩადებული უზარმაზარი ძალისხმევაც გაუანალიზოთ. რუსეთი სხვადასხვა პოსტსაბჭოთა ქვეყანაში, ისევე როგორც მთელს მსოფლიოში, სტრატეგიულად უკავშირდება და აძლიერებს სამოქალაქო, პოლიტიკურ თუ რელიგიურ ჯგუფებს იმისთვის, რომ საკუთარი „ტრადიციული ღირებულებების“ იდეოლოგია ამ ქვეყნების „ორგანულ“ იდეოლოგიად ან „უმრავლესობის ხმად“ წარმოაჩინოს.

როგორც ვიცით, მაგალითად, ჰომოსექსუალობის პროპაგანდის აკრძალვის კანონპროექტის სხვადასხვა ვარიანტის განხილვა მრავალი პოსტსაბჭოთა ქვეყნის პარლამენტს მოუხდა, და ზოგიერთმა მათგანმა კანონი კიდევ მიიღო (რუსული ანტიპროპაგანდისტული კანონების გავრცელება, 2014). კანონპროექტის ავტორები სხვადასხვა ქვეყანაში განსხვავებული სოციალური კონსერვატიული ჯგუფები თუ პოლიტიკური ძალები იყვნენ. თუმცა, კანონპროექტების რუსულ იდეოლოგიასთან ენობრივი თუ დისკურსული მსგავსება მათ რუსეთთან კავშირს ცალსახად ადასტურებს. რუსეთის მიერ ადგილობრივი კონსერვატიული საერო თუ რელიგიური დაჯგუფებების, ისევე როგორც მემარჯვენე მედიის მორალური და ფინანსური კავშირების სქემა

კომპლექსური და ხშირად დაფარული, ან სათანადოდ შესწავლილი არ არის. კონსერვატიულ იდეოლოგიებს შორის კავშირებზე, დაფინანსების გზებსა და წყაროებზე ინფორმაციის მოპოვება ბევრად რთულია, ვიდრე მსგავსი ინფორმაციის ადამიანის უფლებათა დამცველებზე მოპოვება. მიუხედავად ამისა, ეს კავშირები გლობალური, თუ რეგიონული მასშტაბით უფრო და უფრო ცხადი ხდება. მაგალითად, ანტონ შეხოვცოვის ახალი წიგნი, რომლის გამოცემაც 2018 წელს იგეგმება, დასავლურ მემარჯვენე მოძრაობებსა და რუსეთს შორის კავშირების დოკუმენტირებას ისახავს მიზნად. შეხოვცოვის მტკიცებით, ბოლო წლებში რუსეთმა კონკრეტული დასავლური მემარჯვენე ძალების მხარდაჭერა საგრძნობლად გააძლიერა, რითაც დასავლეთში “ლიბერალ-დემოკრატიული” კონსენსუსის საფუძვლის მოშლას ცდილობს. ამასთან ერთად, რუსეთთან დაკავშირებული, ცრუ ინფორმაციის შემცველი მედია საშუალებების გავრცელება და მათი ბოლო ამერიკულ არჩევნებზე მოხდენილი გავლენის შესწავლა ბოლო რამდენიმე თვის განმავლობაში ინტერესის და კვლევის საგანია. ადგილობრივ დონეზე, მაგალითად საქართველოში, აქა-იქ შევხვდებით ქართული მემარჯვენე მედიის რუსეთთან კავშირის დოკუმენტაციის მცდელობებს (მაგალითად: რუსული წყაროებიდან ქართული მედიასაშუალებები 5 მილიონი დოლარით დაფინანსდა, 2015). თუმცა, ამ კავშირების გამოვლენა და მათი პოლიტიკური მნიშვნელობის ანალიზი ჯერ კიდევ მნიშვნელოვანი გამოწვევაა. მიუხედავად კვლევის ნაკლებობისა, ამ მაგალითების საფუძველზე, იმპერიული ძალებისთვის ტრადიციული ღირებულებების შექმნისა და გავრცელების სტრატეგიული მნიშვნელობა შეგვიძლია დავინახოთ. ამასთან ერთად, ჰომოფობიის “ბუნებრიობის” მტკიცების ნაცვლად, შეგვიძლია კონსერვატიულ პოლიტიკურ ძალებს შორის ტრანსნაციონალური კავშირები გავაანალიზოთ. შესაბამისად, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ რუსეთი არა მხოლოდ ალტერნატიული მოდერნიზაციის იდეოლოგიას ქმნის, არამედ დასავლეთში კარგად აპრობირებულ მეთოდებს, (იდეოლოგიური ჯგუფების შექმნა, მობილიზება და დაფინანსება, მედიის მხარდაჭერა, საზოგადოებრივი ცნობიერების შეცვლა) იყენებს ამ იდეოლოგიის პროგრესულად და ცივილიზაციის სტანდარტად წარმოსადგენად.

რუსეთის ტრადიციებისკენ შემობრუნების ასეთი ანალიზი, მისი ალტერნატიულ ცივილიზაციურ მოდელად დანახვა და მისი იმპერიული ხასიათის გაცნობიერება ცხადს ხდის რუსულ და ქართულ, ისევე როგორც უკრაინულ, მოლდოვურ თუ უზბეკურ ჰომოფობიურ დისკურსებს შორის სარკისებური მსგავსების მიზეზებს. ის ასევე ცხადს ხდის პოსტსაბჭოთა ქვეყნებში სექსუალური თავისუფლების წინააღმდეგ მობილიზების პოლიტიკურ და გეოპოლიტიკურ მნიშვნელობას. შესაბამისად, მაგალითად, ქართული ჰომოფობიური დისკურსი ქართულ კულტურულ თავისებურებად კი არა, პოლიტიკურ სტრატეგიად უნდა აღვიქვათ. ასეთი ანალიზი ლგბტ უფლებების მიმართ წინააღმდეგობის ხასიათისა და ფორმების მეტ-ნაკლებად წინასწარ განჭვრეტის შესაძლებლობას მოგვცემს. მაგალითად, ცხადი ხდება, რატომ გახდა სწორედ 2013 წლის (ისევე როგორც 2012 წლის) საჯარო აქცია ჰომოფობიური სენტიმენტის

მოზილიზების მთავარი სამიზნე, მაშინ როცა ლგბტ ორგანიზაციების სხვა საქმიანობებზე კონსერვატიულ ჯგუფებსა თუ ეკლესიას ასეთი მძაფრი რეაქცია მანამდე არ ჰქონიათ. რატომ დაკარგა ლგბტ მოძრაობამ დომინანტურ დისკურსზე კონტროლი და მიუხედავად სურვილისა, რომ 2013 წლის 17 მაისის აქცია ძალადობის წინააღმდეგ მიმართულ მდუმარე ფლემშობად გამოეცხადებინა, პოპულარულ ცნობიერებაში 17 მაისი “გვი პრაიდის” მცდელობად დაილექა. 17 მაისი ამ პრო-რუსული სოციალური და რელიგიური აქტორებისთვის რუსული იდეოლოგიის არტიკულირების იდეალურ საშუალებად იქცა. შესაბამისად, კონსერვატიულმა ძალებმა თავადვე განსაზღვრეს აქციის სახელი, გააზვიადეს მისი მნიშვნელობა და მასშტაბები, რითიც საკუთარი იდეოლოგიისათვის პლატფორმა შექმნეს და საჯაროობა შეიძინეს. ასეთი ანალიზი ცხადყოფს, რომ ლგბტ მოძრაობის სხვადასხვა ქმედება, მაგალითად საჯარო აქცია, მხოლოდ “ხილვადობის გაზრდასა” და “გამოხატვის თავისუფლებას” კი არ ეხება, არამედ გეოპოლიტიკურ იდეოლოგიურ თამაშში მონაწილეობს. ხშირად ეს მონაწილეობა აქტივისტების თავდაპირველი მიზანი სულაც არ არის. თუმცა, ამის მიუხედავად, კონტექსტის გაუცნობიერებლობა, ან მასზე თვალის დახუჭვა ლგბტ აქტივიზმს ლიბერალური თუ კონსერვატიული პოლიტიკური დისკურსების იარაღად გადაქცევის საფრთხეს უქმნის. სწორედ ამიტომ, ლგბტ აქტივისტების მიერ სექსუალობის დისკურსებზე კონტროლის მოპოვება პოლიტიკის რეგიონალურ და ტრანსნაციონალურ ანალიზს საჭიროებს.

დასკვნა

სტატიის ბოლოს დასაწყისში გამოთქმულ არგუმენტს დავუბრუნდები, სადაც აღვნიშნე, რომ 2013 წლის 17 მაისის გეოპოლიტიკური და ტრანსნაციონალური ანალიზი დასავლეთის ჰომონაციონალიზმის და რუსული „ტრადიციული ღირებულებებისკენ შემობრუნების“ გათვალისწინებას საჭიროებს. 17 მაისის ჰომოფობიური და ხშირად ლგბტ-მხარდამჭერი დისკურსებიც სწორედ ამ ორმა ძალამ და მათმა ურთიერთკავშირმა განსაზღვრა. მოვლენის ირგვლივ არსებულ დისკურსს თუ გავიხსენებთ, ხშირად როგორც ლგბტ უფლებების დამცველთა, ისევე კონსერვატიულ აქტორთა არგუმენტებში 17 მაისი საქართველოს ევროპასთან მიახლოებისა და ტრადიციების შენარჩუნების, პროგრესისა და რეგრესის, ცივილიზაციისა და ლოკალური წეს-ჩვეულებების ურთიერთდაპირისპირების კონტექსტში იყო განხილული. ეს კი ცალსახად მიანიშნებს, რომ ლგბტ პოლიტიკის გეოპოლიტიკური მოვლენებიდან გაცალკევება შეუძლებელია. დასავლური ჰომონაციონალისტური თუ რუსული ტრადიციონალისტური იმპერიული დისკურსები ის კონტექსტია, რომლის ფარგლებშიც უწევთ ლოკალურ აქტივისტებს ორგანიზება და რომლებიც ხშირად აქტივიზმისა თუ ჰომოფობიის ფორმებსა და სტრატეგიებს განსაზღვრავენ.

სტატიის ბოლოს, მინდა ამ ცოდნის პრაქტიკული მნიშვნელობის შესახებაც ვისაუბრო. საქართველოში ლგბტ პოლიტიკა მჭიდროდ არის დაკავშირებული საქართველოს მოდერნიზაციის, პროგრესისა და რეგრესის დისკურსებთან. უფრო კონკრეტულად კი, მნიშვნელოვნად განპირობებულია ევროპული ჰომონაციონალისტური ინტერესით, რომელიც ლგბტ ბრძოლის არეალად ანტიდისკრიმინაციულ პოლიტიკასა და ლგბტ პრაიდს განსაზღვრავს. სწორედ სექსუალური ბრძოლის ამ კონკრეტულ ასპექტებს უპირისპირდება რუსული გავლენის ქვეშ მყოფი ადგილობრივი მემარჯვენე მოძრაობაც. შესაბამისად, ამ დინამიკის გააზრება ლგბტ აქტივისტებს საშუალებას მისცემს, მეტ-ნაკლებად განსაზღვრონ, თუ რა ტიპის აქტივობებს, პოლიტიკას შეხვდება წინააღმდეგობა მემარჯვენე სოციალური ჯგუფებისგან და როგორი იქნება მათი არგუმენტები. ასეთი ცოდნა აქტივიზმს მანევრირების და სტრატეგიის უკეთ დაგეგმვის საშუალებას აძლევს.

ასევე, მნიშვნელოვანია გავიაზროთ, რომ ევროპის პროგრესისტულ დისკურსს, რომელიც, ერთი მხრივ, თითქოსდა, კიდევ ეხმარება ლგბტ აქტივიზმის წინსვლას, ყოველთვის დადებით შედეგებამდე არ მივყავართ. მან შეიძლება ყურადღების ლგბტ ადამიანთა პრობლემებიდან პოლიტიკურ პროცესებზე გადატანა გამოიწვიოს. შესაბამისად, ხშირად აქტივისტთა მიერ დაგეგმილი ღონისძიების თავდაპირველი მიზანი უკანა პლანზე გადაიწევს და დისკუსია სხვადასხვა სახელმწიფო, რელიგიური თუ მემარჯვენე აქტორებისთვის საკუთარი პოლიტიკური იდეოლოგიების არტიკულირების პლატფორმა ხდება.

გარდა ამისა, ჰომონაციონალისტურ ლგბტ სტრატეგიებში კრიტიკის გარეშე ჩართვა და ევროპული პროგრესის რწმენა, ხშირად დასავლური ლგბტ მოძრაობების იერარქიული და ნორმატიული მოდელის ადგილობრივ კონტექსტში გადატანას იწვევს. მაგალითად, შესაძლოა, საჯარო აქცია ლგბტ მრავალფეროვნების წარმოჩენის ნაცვლად ან ნორმატიული, პროგრესისტული დისკურსების გავრცელების წყაროდ იქცეს, ან სახელმწიფოს მიერ საკუთარი „ევროპულობის“ დამტკიცების მცდელობად. ამან შესაძლოა ლგბტ მოძრაობის იმ წევრების გარიყვა გამოიწვიოს, რომლებიც „პროგრესული და განვითარებული“ ლგბტ მოქალაქის ხატს არ ემთხვევიან. ლგბტ პრაიდების ასეთი დეპოლიტიზების მაგალითი, როგორც უკვე ვნახეთ, სერბეთის პრაიდი.

დასასრულ, როგორც აღრეც აღვნიშნე, ამ სტატიის მიზანი ადგილობრივი ლგბტ მხარდამჭერი მოძრაობის კრიტიკა სულაც არ არის. პირიქით, ჰომონაციონალიზმი, როგორც პუარი ამბობს, გლობალური კონდიციაა. მისი მონაწილეები ყველანი ვართ. თუმცა, მისი ფორმებისა და შინაარსების ცოდნა მისი შეცვლის ან ჩვენი ინტერესების მიხედვით გამოყენებაში დაგვეხმარება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- Agathangelou, A. M. (2013). Neoliberal Geopolitical Order and Value. *International Feminist Journal of Politics*, 15(4), 453–476. <https://doi.org/10.1080/14616742.2013.841560>
- Aghdgomelashvili, E. (2012) Homophobic Hate Speech and Social Processes in Georgia, Situation of LGBT Persons in Georgia, WISG
- Alexander, M. J. (1994). Not Just (Any) Body Can Be a Citizen: The Politics of Law, Sexuality and Postcoloniality in Trinidad and Tobago and the Bahamas. *Feminist Review*, (48), 5–23. <https://doi.org/10.2307/1395166>
- Alexander, M. J., & Mohanty, C. T. (1996). Introduction: Genealogies, Legacies, Movements. In M. J. Alexander & C. T. Mohanty (Eds.), *Feminist Genealogies, Colonial Legacies, Democratic Futures* (1 edition, pp. xiii–xliii). New York: Routledge.
- Bacchetta, P., & Haritaworn, J. (2011). There are Many Transatlantics: Homonationalism, Homotransnationalism. In K. Davis & M. Evans (Eds.), *Transatlantic Conversations: Feminism as Travelling Theory* (pp. 127–144). Routledge.
- Gagyi A. (2015) Why don't East European movements address inequalities the way Western European movements do? *A Journal For And About Social Movements*, 7 (2), 15 - 26
- Grewal, I., & Kaplan, C. (1994). Introduction: Transnational Feminist Practices and Questions of Postmodernity. In I. Grewal & C. Kaplan (Eds.), *Scattered Hegemonies: Postmodernity and Transnational Feminist Practices* (pp. 1–35). U of Minnesota Press.
- Grewal, I., & Kaplan, C. (2001). Global identities: Theorizing transnational studies of sexuality. *A Journal of Lesbian and Gay Studies*, 7(4), 663–679.
- Groeneveld E. (2015). Are we all Pussy Riot? On narratives of feminist return and the limits of transnational solidarity. *Feminist Theory*, 16 (3), 289-330
- Kahlina K, (2015). Local histories, European LGBT designs: Sexual citizenship, nationalism, and “Europeanisation” in post-Yugoslav Croatia and Serbia, *Women's Studies International Forum*, (49), 73–83
- Kulpa, R. (2014a). Western leveraged pedagogy of Central and Eastern Europe: discourses of homophobia, tolerance, and nationhood. *Gender, Place & Culture*, 21(4), 431–448. <https://doi.org/10.1080/0966369X.2013.793656>
- Kulpa, R. (2014b). On attachment and belonging: Or why queers mourn homophobic president? *Sexualities*, 17(7), 781-801.
- Laruelle, M. (2015, May). The “Russian World”: Russia’s Soft Power and Geopolitical Imagination. Washington, DC, USA: Center on Global Interests
- Massad, J. A. (2007). *Desiring Arabs* (Reprint edition). Chicago: University Of Chicago

Press.

McClintock, A. (1997). "No Longer in a Future Heaven": Gender, Race, and Nationalism. In A. McClintock, A. Mufti, & E. Shohat (Eds.), *Dangerous Liaisons: Gender, Nation, and Postcolonial Perspectives* (pp. 89–112). U of Minnesota Press.

Mosse, G. L. (1985). *Nationalism and sexuality: respectability and abnormal sexuality in modern Europe*. H. Fertig.

Moss K. (2014) *Split Europe: Homonationalism and Homophobia in Croatia in LGBT Activism and the Making of Europe A Rainbow Europe?* Ayoub P. A., Paternotte D.(eds), Palgrave Macmillan

Murray, D. A. B. (2009). *Homophobias: Lust and Loathing across Time and Space*. Duke University Press.

Nagel, J. (2002). *Race, Ethnicity, and Sexuality: Intimate Intersections, Forbidden Frontiers*. New York: Oxford University Press.

Parker, A., Russo, M., Sommer, D., & Yaeger, P. (Eds.). (1991). Introduction. In *Nationalisms and Sexualities* (1 edition, pp. 1–21). New York: Routledge.

Persson, E. (2015). Banning 'Homosexual Propaganda': Belonging and Visibility in Contemporary Russian Media. *Sexuality & Culture*, 19 (2), 256-274.

Polyakova A. (2014, September, October). *Strange Bedfellows: Putin and Europe's Far Right*, *World Affairs*

Puar, J. K. (2007). *Terrorist Assemblages: Homonationalism in Queer Times*. Durham: Duke Univ Pr.

Puar, Jasbir (2013) *Homonationalism as assemblage: Viral travels, affective sexualities*, *Jindal Global Law Review*, 4(2): 23-43.

Puar, J. (2013). Rethinking Homonationalism. *International Journal of Middle East Studies*, 45(2), 336–339. <https://doi.org/10.1017/S002074381300007X>

Riabov, O., & Riabova, T. (2014). The Remasculinization of Russia: Gender, Nationalism, and the Legitimation of Power Under Vladimir Putin. *Problems Of Post-Communism*, 61(2), 23–35.

Sabsay, L. (2012). The emergence of the other sexual citizen: orientalism and the modernisation of sexuality. <https://doi.org/10.1080/13621025.2012.698484>

Schotten, C. H. (2016). Homonationalism, From critique to diagnosis, or, we are all homonational now. *International Feminist Journal of Politics*, 18(3), 351–370. <https://doi.org/10.1080/14616742.2015.1103061>

Shekhovtsov, A. (2018). *Russia and the Western Far Right: Tango Noir*. Routledge.

Retrieved from <https://www.routledge.com/Russia-and-the-Western-Far-Right-Tango-Noir/Shekhovtsov/p/book/9781138658646>

Slootmaeckers, K. (2017). The litmus test of pride: analysing the emergence of the Belgrade “Ghost” pride in the context of EU accession. *East European Politics*, 33(4), 517–535. <https://doi.org/10.1080/21599165.2017.1367290>

Spread of Russian-Style Anti-Propaganda Laws (2014 February), Human Rights First.

Retrieved from: <http://www.humanrightsfirst.org/resource/spread-russian-style-anti-propaganda-laws>

Stoler, A. L. (2002). *Carnal Knowledge and Imperial Power: Race and the Intimate in Colonial Rule*. University of California Press.

Szulc, L. (2016). Domesticating the nation online: Banal nationalism on LGBTQ websites in Poland and Turkey. *Sexualities*, 19(3), 304-327.

Wilkinson, C. (2014). Putting “Traditional Values” Into Practice: The Rise and Contestation of Anti-Homopropaganda Laws in Russia. *Journal of Human Rights*, 13(3), 363–379. <https://doi.org/10.1080/14754835.2014.919218>

რუსული წყაროებიდან ქართული მედიასაშუალებები 5 მილიონი

დოლარით დაფინანსდა (2015, ივნისი), ინტერპრესნიუსი <http://www.epn.ge/?id=7099>